

Andrzej F. Dziuba

"Teologia moralna w swej przeszłości", Franciszek Greniuk, Sandomierz 2006 : [recenzja]

Collectanea Theologica 77/1, 226-229

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

tywnie negowanych czy wręcz korygowanych. W sensie podstawowym kobiecość i męskość są komplementarne, nie tylko z punktu widzenia fizycznego i psychicznego, ale szczególnie ontologicznego. Taka jest i pozostanie rzeczywistość realiów ziemskiego bytowania człowieka oraz niesionych przez jego zobowiązań osobowych oraz społecznych czy wspólnotowych.

Dobrze, że na końcu publikacji dodano dokument Kongregacji Nauki Wiary, który ukazał się już po zakończeniu obrad prezentowanego seminarium. Jest to szczególnie ważne współczesne nauczanie kościelne, które ma być narzędziem do dalszych bardziej pogłębionych refleksji. Podniesione w nim analizy oraz uwagi stanowią ważny wkład do współczesnej dyskusji kulturowej oraz cywilizacyjnej wokół pociągownie zróżnicowanego osobowego fenomenu indywidualnego człowieka.

Dobrze się stało, że w całości prezentowanej książki wyraźnie i bardzo dynamicznie wybrzmiewa nauczanie Ojca Świętego Jana Pawła II. Wokół podjętej tematyki szczególnie znaczący był cykl katechez *Mężczyzną i niewiastą stworzył ich* oraz inne liczne dokumenty, np. adhortacja apostolska *Christifideles laici* czy list *Mulieris dignitatem*. Nauczanie Jana Pawła II, wielkiego współczesnego antropologa, pozostaje ciągle głębokim źródłem do dalszych refleksji wokół tej tematyki.

Podjęta w całej książce refleksja badawcza jest ciekawą próbą zmierzenia się z niezwykle ważną problematyką, której poprawne rozeznanie ma bardzo szerokie konteksty fundamentalne oraz jednocześnie reperkusje w wielu płaszczyznach współczesnego życia. Po prostu nie jest to tylko analiza teoretyczna, ale o wielkiej nośności praktyczno-życiowej. Może dlatego dobrze, że przewijają się w niej liczne wątki kulturowe i społeczne.

bp Andrzej F. Dziuba, Łowicz

Ks. Franciszek GRENIUK, *Teologia moralna w swej przeszłości*, Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia, Sandomierz 2006, ss. 235.

Każda z dyscyplin naukowych stosunkowo szybko tworzy własną historię. Czynią to przede wszystkim ludzie, którzy przemijają zgodnie z prawidłowościami natury. Jako twórcy pozostawiają jednak swój dorobek naukowy, który może stać się przedmiotem badań. Ważne są także centra naukowe skupione wokół miejscowości czy części ośrodków naukowych. Także one stają się przedmiotem analiz badawczych. Oczywiście, wszystko to niesie w sobie wielorakie uwarunkowania, zależności, powiązania czy z innej strony oddziaływania.

Zatem rozważania nad przeszłością są szczególnie ważne, także w kontekście teraźniejszości, a zwłaszcza przyszłości. W sensie bardzo bezpośrednim, choćby po to, by nie powtarzać już osiągniętych wyników badawczych, ale korzystać z nich, czyniąc dalsze postępy. To także szansa uniknięcia ewentualnych błędów, które zostały negatywnie zweryfikowane.

Autorem prezentowanego opracowania jest wybitny znawca historii teologii moralnej, który w latach 1974-1992 kierował Katedrą Historii Teologii Moralnej Wydziału Teologii KUL. W zasadzie był jej twórcą i jednocześnie nadał pewne kierunki badawcze. Natomiast w latach 1975-1982 był rektorem Wyższego Seminarium Duchownego w Lublinie. Autor licznych opracowań i studiów m.in. *Tomasz Młodzianowski teolog moralista XVII wieku* (Lublin 1973). *Katolicka teologia moralna w poszukiwaniu własnej tożsamości* (Lublin 1993).

Książkę otwiera spis treści (s. 5-7). Natomiast zamiast wstępu przytoczono fragmenty tekstów ze św. Augustyna z Hippony i H. Hesse (s. 9). Z kolei całość treściową podzielono na siedem rozdziałów.

Konieczność i stan badań nad przeszłością teologii moralnej to tytuł pierwszego rozdziału (s. 11-26). Wobec oczywistości pozytywnej odpowiedzi wskazano na przedmiot i zakres badań oraz periodyzację dziejów tej dyscypliny. Natomiast analizując kontekst ogólnohistoryczny, przeanalizowano warunki społeczno-polityczne, geograficzne, ekonomiczne, socjalne i religijne.

Drugi rozdział książki opatrzony został tytułem *Autonomizacja teologii moralnej* (s. 27-44). Po ukazaniu ogólnej sytuacji teologii w XVI w. wskazano na dwie propozycje organizacyjne studiów. Ogólnie zostało scharakteryzowane *Ratio studiorum* dominikanów, a szerzej jezuitów. Oddzielnie omówiono zjawisko *Institutiones morale*.

Kolejny rozdział poświęcony został zagadnieniu *Reprezentanci nowej teologii moralnej na Zachodzie Europy* (s. 45-105). Wyróżniono tutaj dwie grupy: jezuitów oraz inne orientacje. W pierwszej znaleźli się H. Henriquez, J. Azor, T. Sanchez, V. Figliucci. P. Leymann i H. Busenbaum. Natomiast w drugiej grupie wyróżniono dominikanów oraz franciszkanów, a także innych.

Polscy teologowie moralisci to tytuł czwartego rozdziału (s. 107-165). Wśród autorów z kręgu Akademii Krakowskiej i dominikanów zaprezentowano Mikołaja z Mościsk. Samuela z Lublina, Adama Opatowskiego. Ferdynanda Ohm-Januszowskiego i Szymona Stanisława Makowskiego. Natomiast zakon jezuicki reprezentują Tomasz Młodzianowski i Jan Morawski. Jako oddzielny blok ukazano dwa główne problemy systemowe, tj. laksyzm i jansenizm.

W piątym rozdziale przeanalizowano temat *Teologia moralna w dobie oświecenia* (s. 167-190). Po wskazaniu na założenia ogólne, systematycznie zaprezentowano *Theologia Wirceburgensis* i *Theologia Salmanticensis*. Bliżej skoncentrowa-

no się na józefinizmie w teologii moralnej, ukazując jego założenia oraz głównych przedstawicieli.

Kolejny krótki rozdział nosi tytuł „*Teologia cordis*” i *odnowa biblijna* (s. 191-208). To pytania o teologię romantyczną oraz pojawiające się próby odnowy biblijnej.

Chrystocentryzm teologii moralnej to tematyka ostatniego rozdziału (s. 209-221). Najpierw został naszkicowany kontekst systemowo-dogmatyczny. Jakby na jego tle najpierw przybliżono chrystocentryzm w teologii moralnej. Z kolei wskazano na teologię moralną Ciała Mistycznego, omawiając szczegółowo propozycje F. Jurgensmeiera i E. Merscha.

Od strony formalnej zamieszczono jeszcze *Wykaz skrótów* (s. 223-224), *Bibliografię* (s. 225-229) i *Indeks osobowy* (s. 230-233). Natomiast specjalnym dodatkiem jest *Opinia o publikacji* przygotowana przez ks. prof. dr. hab. S. Nowosada, kierownika Katedry Teologii Moralnej Ekumenicznej z KUL (s. 234-235).

Do szerokiego grona trafiło przeglądowe opracowanie poświęcone wybranym zagadnieniom z zakresu historii teologii moralnej europejskiej, a w tym niektóre wątki i polskich dziejów. Obejmują one kilka wieków; od XVI do połowy XX w. Zatem od usamodzielnienia się tej dyscypliny aż do niektórych tendencji bezpośrednio przed II Soborem Watykańskim. Jest to zatem stosunkowo długi okres, a jednocześnie niezwykle znaczący dla tej dyscypliny, tak w płaszczyźnie treściowej jak i metodologicznej.

Prezentowane opracowania są owocem ponad 30 lat intensywnych i systematycznych badań naukowych, prowadzonych ze swoistą determinacją oraz konsekwencją. Były one prowadzone tak samodzielnie, jak i w ramach seminarium naukowego w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Pragnę tutaj dodać, iż było mi dane w nim uczestniczyć przez trzy lata moich studiów w KUL. Zresztą ks. prof. F. Greniuk był jednym z pierwszych w Polsce, po przedwojennych badaniach ks. prof. W. Wichra z Uniwersytetu Jagiellońskiego, który zainteresował się bardziej systematycznie tym przedmiotem studiów. Można nawet w pewnym sensie stwierdzić, że stworzył swoistą szkołę badawczą, która owocnie kontynuuje tego typu prace.

Zawarte w książce ks. prof. F. Greniuka „materiały stanowią cenny materiał pozwalający na głębsze zrozumienie kształtu katolickiej teologii moralnej na jej obecnym etapie rozwoju. Odwołanie się do takich studiów o charakterze historycznym często umożliwia właściwe rozpoznanie współczesnych wyzwań i nowych problemów, przed którymi Kościół staje na obecnym etapie dziejów” (s. 234-235).

Dobrym zabiegiem jest przytaczanie łacińskich terminów, np. w prezentacji schematu dzieł napisanych w tym języku. Jest to roztropne wyjście naprzeciw współczesnym możliwościom w zakresie języków starożytnych.

Pewne pytania budzi jednak wykaz skrótów, który nie obejmuje wszystkich występujących w bibliografii i przypisach, zwłaszcza że niektóre występują w różnych formach. Natomiast w bibliografii chyba brakuje dookreślenia, że to jest tylko wybór. Okazuje się bowiem, że wiele pozycji z przypisów nie figuruje w niej. Także opisy niektórych pozycji budzą wątpliwości, np. L. Vereecke, a zwłaszcza jego bardzo szeroko znany skrypt z Akademii Alfonsjańskiej, występuje raz w wersji łacińskiej, a w innym miejscu w późniejszej, włoskiej.

Należy pogratulować autorowi prezentowanej publikacji. Jest to znaczący wkład w badania nad przeszłością teologii moralnej. Mimo że niektóre wyniki były już wcześniej publikowane, to tutaj nabierają szerszego kontekstu i stają się bardziej interesujące.

bp Andrzej F. Dziuba, Łowicz

„Theologica Wratislaviensia”, Ewangelikalna Wyższa Szkoła Teologiczna (Wrocław), t. 1 (2006), ss. 136.

Uczelnia związana z wyznaniem ewangelicznymi i baptystami w Polsce, znajdująca się we Wrocławiu, rozpoczęła wydawanie własnego periodyku naukowego „Theologica Wratislaviensia”. Jednocześnie rozpoczęto wydawanie monografii (nr 1: P. Lorek, *The Motif of Exile in the Hebrew Bible*). Wstępna deklaracja redaktora naczelnego i rektora EWST, dr. Wojciecha Szczerby głosi, że pismo ma mieć charakter ekumeniczny, zapraszając do refleksji nad ważnymi dla chrześcijan tematami teologów i humanistów z różnych nurtów. Odpowiada to spojrzeniu na relacje wyznaniowe w kręgu Kościołów ewangelicznych z USA, które tę uczelnię inspirowały.

EWST nie jest szkołą szerzej znaną, gdyż pod powyższą nazwą została zarejestrowana w 2006 r. (przez parę poprzednich lat istniała jako Biblijne Seminarium Teologiczne). Uczelnia jest niewielka, ale jej możliwości wydają się spore. Dzięki pomocy z USA ma dobre zaplecze materialne (duży budynek poklasztorny na ul. św. Jadwigi i wyspecjalizowaną bibliotekę liczącą blisko 20 tys. tomów, głównie nowszych angielskich, z katalogiem w Internecie, blisko setką czasopism i dostępem do bazy ATLA). Wykładowcy zdobyli stopnie naukowe na uczelniach anglosaskich albo też na wydziałach humanistycznych w Polsce, gdzie zresztą większość z nich pracuje. Dojeżdżają też profesorowie ChAT.

Ten profil tłumaczy, dlaczego w artykułach pierwszego numeru nie da się znaleźć nachylenia wyznaniowego czy tematyki specyficznie protestanckiej. Tematem ramowym jest *Tekst a interpretacja*, przy czym większość artykułów dotyczy tła